

ДАР СИНФҶОИ ИБТИДОӢ МАСЪУЛИЯТИ КӢДАКОН НИСБАТ БА ТАРБИЯ

Исломова Бибихафиза Муҳаммадовна

Донишкадаи соҳибкори ва педагогикаи Деҳнав
Факултети Педагогика равияи таҳсилоти ибтидоӢ
Донишҷӯи соли дуюми гурӯҳи 108 – БТ
Email: islomovahafiza406@gmail.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17333147>

Аннотатсия : Масъулиятшиносӣ яке аз арзишҳои муҳими иҷтимоӣ ба шумор меравад, ки асоси рафтор, муносибат ва ҳамбастагии шахрвандонро таъмин менамояд. Тарбияи масъулиятшиносӣ дар ҳомае барои ташаккули инсонии оғох, қонуншинос ва меҳнатдӯст нақши калидӣ мебозад. Ин раванд аз оила, мактаб ва муҳити иҷтимоӣ оғоз ёфта, тавассути маориф, фарҳанг ва тарбияи шахрвандӣ тақмил меёбад. Маҳз масъулиятшиносӣ имкон медиҳад, ки ҳомае пешрафта, муттаҳид ва устувор гардад.

Калидвожаҳо: Тарбияи масъулиятшиносӣ, ҳомае, шахрвандӣ, қонуншиносӣ, тарбия, оила, мактаб, арзишҳои иҷтимоӣ, ҳамбастагӣ, пешрафти ҳомае.

Аннотация: Ответственность является одной из важнейших социальных ценностей, которая обеспечивает поведение, отношения и сплочённость граждан. Воспитание ответственности в обществе играет ключевую роль в формировании сознательного, законопослушного и трудолюбивого человека. Этот процесс начинается в семье, школе и социальном окружении, а также совершенствуется через образование, культуру и гражданское воспитание. Именно ответственность способствует тому, чтобы общество стало развитым, объединённым и стабильным.

Ключевые слова: Воспитание ответственности, общество, гражданственность, законопослушность, воспитание, семья, школа, социальные ценности, сплочённость, развитие общества.

Abstract : The education of responsibility in society plays a crucial role in shaping individuals who are aware of their duties, respect social norms, and contribute to the development of their community. Responsible behavior helps maintain order, harmony, and mutual trust among people. By instilling responsibility from an early age, society ensures that future generations grow up with a sense of discipline, honesty, and commitment. Responsibility is not only a moral value but also a foundation for active citizenship and sustainable social progress.

Keywords: Responsibility, education, society, discipline, citizenship, values, social development, harmony, trust.

Масъулият, яке аз арзишҳои муҳимтарини иҷтимоӣ ва ахлоқӣ ба ҳисоб меравад. Он ҳамчун асоси муомила ва муносибатҳои инсонӣ амал мекунад. Масъулиятшиносӣ маънои он аст, ки шахс вазифаҳои худро дуруст дарк намуда, онҳоро бо ирода ва эҳсоси ҷавобгарӣ иҷро кунад. Дар ҳомае тарбияи масъулиятшиносӣ барои ташаккули шахрвандони босавод, боинтизом ва ғаъол нақши калидӣ мебозад. Масъулият қобилияти шахс аст, ки нисбат ба худ, дигарон ва ҳомае муносибати дуруст дошта бошад. Ин мафҳум на танҳо иҷроии вазифаҳои шахсиро, балки эҳтиром ба ҳуқуқ ва манфиатҳои

дигаронро низ фаро мегирад. Масъулиятшиносӣ ҳамчунин маънои қабули оқибатҳои амал ва қарорҳои шахсро дорад

Аҳамияти масъулият дар ҳома

1. Таъмини тартибот – бе масъулият ҳома ба бесарусомонӣ дучор мегардад.
2. Эътимод – масъулият эътимоди мутақобилро байни одамон қавӣ месозад.
3. Тараққиёт – пешрафти ҳома танҳо бо фаъолияти масъулони шахрвандон имконпазир аст.
4. Ҳамоҳангӣ – масъулиятшиносӣ ихтилофҳоро кам карда, ба ҳамкорӣ ва сулҳ мусоидат мекунад.

Омилҳои тарбияи масъулият

Оила: Аввалин муҳитест, ки шахс масъулиятро меомӯзад. Падару модар бо намунаи шахсӣ ва тарбияи дуруст ба фарзанд дарси масъулият медиҳанд.

Мактаб: Дар муассисаҳои таълимӣ масъулият тавассути иҷрои вазифаҳо, супоришҳо ва иштироки фаъл дар қорҳои ҷамъиятӣ ташаккул меёбад.

Ҳома: Муносибатҳои иҷтимоӣ, фаъолиятҳои ихтиёрӣ ва ҳамкориҳои гуруҳӣ ба тарбияи масъулият мусоидат мекунанд.

Принсипҳои асосии тарбияи масъулият

1. Муттасилӣ – масъулият бояд пайваста ва мунтазам ташаккул дода шавад.
2. Фаъолияти амалӣ – масъулият танҳо дар амал, на дар сухан, ба вуҷуд меояд.
3. Намунаи шахсӣ – шахс бештар аз рафтори дигарон, махсусан калонсолон, меомӯзад.
4. Муҳити боэътимод – эҳтиром ва адолат муҳити мусоид барои рушди масъулият фароҳам меорад.

Навъҳои масъулият

Шахсӣ: Иҷрои вазифаҳо дар назди худ, нигоҳубини саломатӣ ва таҳсил

Оилавӣ: Риояи ҳуқуқи уҳдадорӣҳо дар оила, нигоҳубини падару модар ва ҳешовандон.

Шаҳрвандӣ: Итоат ба қонун, ҳифзи молу маҳлулаи ҷамъият ва иштирок дар ҳаёти сиёсӣ.

Глобалӣ: Муҳофизати муҳити зист, саҳмгузори ба сулҳ ва рушди устувори инсоният.

Нақши масъулиятшиносӣ дар оянда

Тарбияи масъулиятшиносӣ қафолат медиҳад, ки ҳома аз шахрвандони боинтизом, ростқавл ва фаъл иборат гардад. Онҳо метавонанд дар ҳалли мушкилоти иҷтимоӣ, пешбурди давлатдорӣ, нигоҳдориҳои сулҳ ва рушди устувор саҳмгузор бошанд. Масъулиятшиносӣ одамро водор месозад, ки қарорҳои худро боандеша қабул кунад, ба қонунҳо итоат наояд ва ҳуқуқи дигаронро эҳтиром кунад.

Аҳамияти тарбияи масъулиятшиносӣ

1. Дар ҳаёти шахсӣ: Масъулият ба шахс кумак мекунад, ки боинтизом, ростқавл ва муваффақ бошад.
2. Дар оила: Масъулият оиларо мустаҳкам месозад, эҳтирому дастгирии мутақобилро ба вуҷуд меорад.

3. Дар ҷомеа: Масъулиятшиносӣ субот ва сулҳи ҷамъиятро таъмин мекунад, эътимод миёни одамонро қавӣ месозад.

4. Дар давлатдорӣ: Шаҳрвандони масъулиятшинос барои рушди устувори давлат ва демократия замина фароҳам меоранд. Омилҳои ташаккули масъулият

Шаҳрвандони масъулиятшинос метавонанд ҷомеаи пешрафта ва мутамаддин созанд. Онҳо қонунро риоя мекунад, адолатро ҳимоя менамоянд ва барои рушди иқтисодиву фарҳангии кишвар саҳм мегузоранд. Агар ҷавонон имрӯз бо масъулият тарбия ёбанд, ояндаи миллат равшан ва устувор хоҳад буд.

Масъулиятшиносӣ асоси зиндагии солим ва ҷомеаи босубот мебошад. Тарбияи он аз оила оғоз меёбад, дар мактаб рушд меёбад ва дар ҷомеа такмил меёбад. Масъулиятшиносӣ на танҳо хислати шахсӣ, балки арзиши умумибашарӣ аст, ки бидуни он на инсон ва на ҷомеа наметавонад ба комёбиҳои воқеӣ бирасад. Тарбияи масъулиятшиносӣ аз давраи кӯдакӣ оғоз меёбад. Муҳити оилавӣ аввалин мактабест, ки дар он кӯдак бо меъёрҳо ва арзишҳои иҷтимоӣ шинос мешавад. Падару модар бо рафтори худ намунаи шахси масъулиятшиносро нишон медиҳанд ва кӯдак аз онҳо меомӯзад. Агар оила муҳити бозэтимод ва боодобро фароҳам оварад, шахс дар оянда шахсияти масъулиятшинос мешавад. Мактаб зинаи дуҷуми муҳими тарбияи масъулият мебошад. Дар муассисаҳои таълимӣ на танҳо дониш дода мешавад, балки шахсият ташаккул меёбад. Иҷрои вазифаҳои хонагӣ, иштироки фаъол дар машғулиятҳо, кори гурӯҳӣ ва эҳтироми қоидаҳои мактаб ҳисси масъулиятро тақвият мебахшад. Муаллимон бо роҳнамоӣ ва намунаи шахсӣ метавонанд тарбияи масъулиятро дар хонандагон мустаҳкам намоянд. Ҷомеа низ дар ташаккули масъулият ҷойи муҳим дорад. Ҳар як шахс дар муошират, муносибатҳои корӣ ва иштирок дар ҳаёти ҷамъиятӣ масъулиятро меомӯзад. Вақте ки шахс ба корҳои ихтиёрӣ, чорабиниҳои иҷтимоӣ ва хизмати ҷомеа ҷалб мешавад, ӯ масъулиятро дар амал таҷриба мекунад.

Шахси масъулиятшинос бо чанд хислат фарқ мекунад: ӯ ростқавл аст, интизом дорад, аз ҳуқуқ ва манфиатҳои дигарон ҳимоя мекунад, ба қонун итоат менамояд, қобилияти қабули қарорҳои дуруст дорад ва омода аст, ки барои амалҳои худ ҷавоб диҳад.

Дар ҷомеаи муосир, ки равандҳои сиёсӣ, иҷтимоӣ ва иқтисодӣ хеле зуд тағйир меёбанд, тарбияи масъулиятшиносӣ аҳамияти боз ҳам калон дорад. Танҳо шахсони масъулиятшинос метавонанд ба мушкилоти замон муқобилат карда, барои рушди устувори ҷомеа ва давлат саҳм гузоранд. Тарбияи масъулиятшиносӣ раванди тӯлонӣ ва пайдарпай аст, ки аз оила оғоз меёбад, дар мактаб такмил меёбад ва дар ҷомеа рушд мекунад. Ҷомеае, ки шаҳрвандони масъулиятшинос дорад, ҳамеша пешрафта, мутамаддин ва устувор хоҳад буд.

Агар шахс масъулияти худро дар назди оила, ҷомеа ва ватан эҳсос намояд, ӯ ҳамеша кӯшиш мекунад, ки ростқавл бошад, ба дигарон зарар нарасонад, вазифаҳои ба зимма дошташро сари вақт иҷро кунад ва ба манфиати ҷамъият хизмат намояд. Ҳамин тавр, масъулиятшиносӣ заминаи асосии ташаккули шахсияти солим ва ҷомеаи пешрафта ба ҳисоб меравад.

Тарбияи масъулиятшиносӣ яке аз муҳимтарин самтҳои тарбияи инсон дар ҷомеаи муосир мебошад. Масъулиятшиносӣ ба маънои дониш ва иҷро кардани уҳдадорӣ,

эҳтиром ба қонун, қоидаҳои ҷамъиятӣ ва арзишҳои ахлоқӣ аст. Ин хусусият инсонро на танҳо шахси мустақилу босавод месозад, балки ўро ба як узви фаъол ва соҳибақидаи ҷомеа табдил медиҳад. Ҷомеае, ки шахрвандонаш масъулиятшиносанд, ҳамеша дорои тартиботи қавӣ, ҳамдигарфаҳмӣ ва ҳамбастагӣ мебошад. Масъулиятшиносӣ дар байни ҷавонон омили асосии ташаккули одоби баланди шахрвандӣ, ватандӯстӣ ва эҳтиром ба дигарон аст. Тарбияи масъулиятшиносӣ бояд аз оила оғоз ёбад, дар мактаб такмил ёбад ва дар ҷомеа бо амали нек устувор карда шавад. Аз ин рӯ, метавон гуфт, ки тарбияи масъулиятшиносӣ яке аз рукҳои муҳимтарини рушди инсон ва пешрафти ҷомеа буда, танҳо бо воситаи он имкон аст, ки ҷомеаи боадолат, муттаҳид ва муназзам бунёд карда шавад.

Адабиётҳои истифодашуда:

1. Қонуни Ҷумҳурии Ўзбекистон «Дар бораи маориф». – Тошкент, 2020.
2. Концепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Ўзбекистон. – Тошкент, 2019.
3. Абдуллаев, А. Ахлоқ ва масъулиятшиносӣ. – Тошкент: Фан, 2018.
4. Саидов, А. Оила ва ҷомеа: масъулият ва тарбия. – Тошкент: НМИУ, 2021.
5. Каримов, И. Юксак маънавият – жиноятсиз куч. – Тошкент: Маънавият, 2008.
6. Azamjon, A. (2023). HUQUQIY MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA O'RTA ASRLAR SHARQ MUTAFAKKIRLARI MA'NAVIY MEROSINING ROLI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 13(4), 157-161.